

ΦΙΛΟΜΗΛΑ ΛΑΠΑΤΑ

Η ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΟΥ ΜΠΕΣΤ ΣΕΛΕΡ *ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ*

Ο ΔΙΧΑΣΜΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Οι κόρες της Ελλάδας 2

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Οι κόρες της Ελλάδας (Βιβλίο 2) – Ο διχασμός**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Φιλομήλα Λαπατά
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Δημήτρης Λυμπερόπουλος
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ελένη Σταυροπούλου

© Φιλομήλα Λαπατά, 2018

© Εικόνες εξωφύλλου: Christophel Fine Art/Getty Images

© Πίνακα αυτιού εξωφύλλου: Cesare dell' Acqua, *Greek Mother*, 1860

© Πίνακα αυτιού οπισθοφύλλου: *Με το Βλέμμα των Περιηγητών*,
Travelogues (www.travelogues.gr), Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2018

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2018, 10.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-2610-5

Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-2611-2

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοΐου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΦΙΛΟΜΗΛΑ ΛΑΠΑΤΑ

Ο
ΔΙΧΑΣΜΟΣ

Οι κόρες της Ελλάδας 2

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Οι κόρες του νερού, μυθιστόρημα, 2002,
Εκδόσεις Καστανιώτη
Lacryma Christi – Το δάκρυ του Χριστού, 2004,
Εκδόσεις Καστανιώτη
Εις το όνομα της μητρός, 2005, Εκδόσεις Καστανιώτη
Επικίνδυνες λέξεις, 2007, Εκδόσεις Καστανιώτη
Η ξυπόλυτη των Αθηνών, 2010, Εκδόσεις Καστανιώτη
Η χήρα του Πειραιά, 2012, Εκδόσεις Καστανιώτη
Οι κόρες της Ελλάδας 1 – Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ, 2015,
Εκδόσεις Ψυχογιός

Στους απανταχού
της ζωής διχασμένους...

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας είναι μυθιστόρημα. Οποιαδήποτε σύμπτωση με πραγματικά πρόσωπα, ονόματα ή συμβάντα είναι εντελώς τυχαία. Τόποι, πόλεις, δρόμοι, κτίρια και ιστορία της Αθήνας είναι πέρα για πέρα αληθινά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	15
----------------	----

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η μυστική αρχιτεκτονική των οστών	21
Αθήνα, 3η Σεπτεμβρίου 1843.....	39
Βαρνάβας Καψοκώλης, ο ιερέας της Πλάκας.....	71
Ζηνοβία Σπίνου, η ιερόδουλη των Αθηνών	88
Μια γέννα και... ένα φονικό	114

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

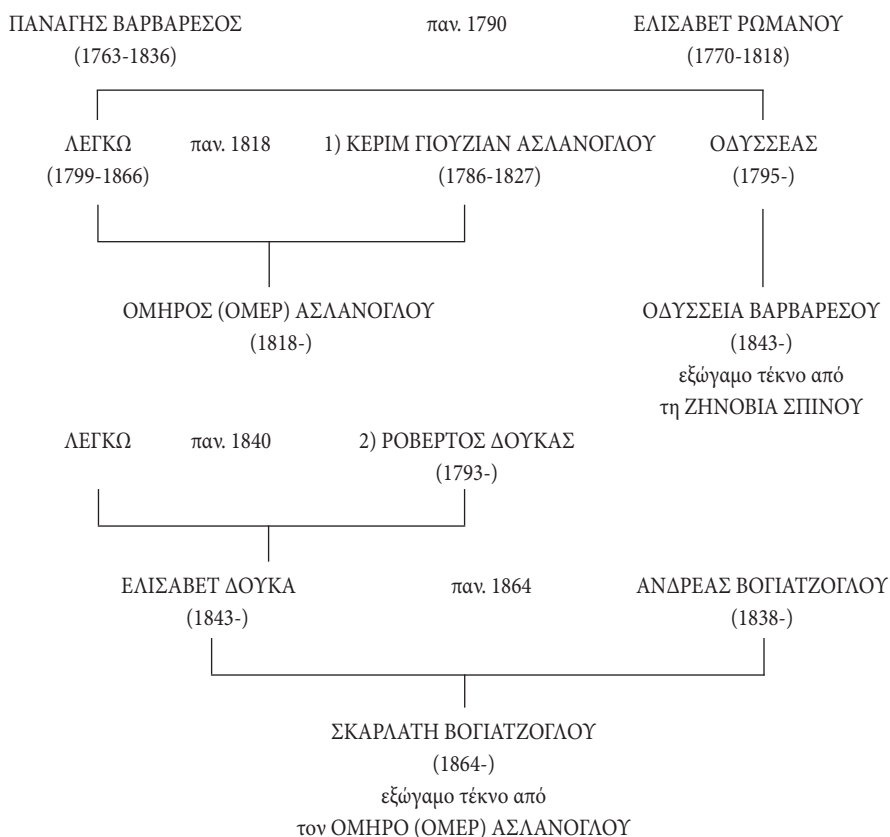
Αθήνα και... πάλι Αθήνα	137
Αδελφές	148
Ένας απρόσμενος γάμος.....	162
Η θεία Μπεμπέκα	184
Μια εκθρόνιση... Ένας λόγος που δεν δόθηκε...	
Ένας καινούργιος άναξ	195
Ο ετεροθαλής αδελφός.....	221
Ο καταδικαστέος έρωτας	241
Φονιάδες καιροί και... «πράσσειν άλογα».....	265

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η καταστροφή	289
Ο σωτήρας.....	303
Του χειμῶνος ανυποχώρητο.....	328
Της αγάπης θαύματα	350
 ΕΠΙΛΟΓΟΣ	 370
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ	374
ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	376

*Εγώ λέω ότι ο ελληνικός λαός, όπως και κάθε λαός,
είναι υπεύθυνος για την ιστορία του,
συνεπώς, είναι υπεύθυνος
και για την κατάσταση, στην οποία βρίσκεται σήμερα.*
ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το έτος 1843, κοιτάζοντάς την από ψηλά, από τον λόφο του Λυκαβηττού,* η Αθήνα τη νύχτα έμοιαζε με μια χούφτα πυγολαμπίδες πελαγοδρομούσες μέσα στο απροσδιόριστο πηχτό σκοτάδι. Όταν έπαιρνε να σκοτεινιάζει, οι φανοκόροι άναβαν στις ρούγες τα φανάρια λαδιού, τοποθετημένα το 1835 από τον πρώτο δήμαρχο της πόλης, Ανάργυρο Πετράκη, πάνω στα οποία τα χαμίνια της πόλης έβγαζαν κατόπιν τ' απωθημένα τους, σηματοδεύοντάς τα με τις σφεντόνες κι έχοντας πλήρη άγνοια κοινωνικής συνείδησης, γεγονός όμως που τα έκανε να νιώθουν ζωντανά. Τα ξημερώματα, πριν λαλήσουν τα ορνίθια, οι Αθηναίοι πετούσαν το περιεχόμενο από τα κατουροκάναστα στους χωματόδρομους, και τα παιδιά πετούσαν πέτρες σε ό,τι μπορούσε να σπάσει. Είχαν νύχια μαύρα από τη βρόμα, σαν των αρπαχτικών πουλιών που φώλιαζαν στον λόφο του Λυκαβηττού, και είχαν χεροπόδαρα γρατζουνισμένα από τα

* Μέχρι το 1832 ο λόφος ονομαζόταν Αγχεσμός. Ο ομώνυμος δρόμος που ανέβαινε στον λόφο του Λυκαβηττού μετονομάστηκε σε οδό Βουκουρεστίου το 1901. (Σ.τ.Σ.)

κλαδιά των θάμνων. Δεν γνώριζαν τι θα πει πλύσιμο και καθαριότητα. Έριχναν στις πληγές κάτουρο ζεστό για απολύμανση, έκαναν την ανάγκη τους στο ύπαιθρο και σκουπίζονταν με πέτρες και φύλλα από τα δέντρα. Σταθερές αθηναϊκές εικόνες! Το σούρουπο, όμως, λες και όλα μεταμορφώνονταν σ' εκείνη την πόλη τη σπαρμένη στους πρόποδες της Ακρόπολης. Τα πάντα έμοιαζαν να αιωρούνται ανάμεσα σε γη και ουρανό –σπίτια, άνθρωποι, ζώα–, ώσπου το σκοτάδι, σαν μια κουβέρτα, τύλιγε την πόλη στη μαγεία του. Σ' εκείνο τον τόπο, όλο τον χρόνο τα σκίνα ευωδίαζαν άνοιξη και οι πέτρες είχαν μυρωδιά αρχαίας μοναξιάς.

Έτσι ήταν όλα, ίδια κι απαράλλαχτα, εδώ και μια δεκαετία, δηλαδή από τον καιρό κατά τον οποίο η Αθήνα με τη βοήθεια των τριών Μεγάλων Δυνάμεων* εξήλθε από τα οθωμανικά σκότη, έγινε πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους με το αρχαίο παρελθόν και γέμισε αρχαιολάτρες, αρχαιολάγνους, αρχαιοθήρες και αρχαιοκάπηλους. Οι Αθηναίοι, με επίγνωση του βαρύτατου ιστορικού τους φορτίου, θέλοντας και μη, έβαλαν προσωρινά στην άκρη έριδες, εμφύλιους σπαραγμούς, αντικρουόμενα συμφέροντα, πολιτικές αντιζηλίες και διαμάχες, συμπεριφορές οι οποίες μέχρι τότε δεν άφηναν να γίνει τίποτα σωστό σ' εκείνο τον τόπο, και γιόρτασαν ενωμένοι την ανακήρυξη της Αθήνας σε πρωτεύουσα, με δοξολογία στον Αϊ-Γιώργη του Θησείου και φωτογράφιση όλων των σπιτιών. Κατόπιν, τρεις χιλιάδες χρόνια

* Έτσι αποκαλούνταν οι τρεις ισχυρές χώρες εκείνης της εποχής, η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία. (Σ.τ.Σ.)

μετά τον τελευταίο άνακτα της Αθήνας, όπως ανέφεραν με συλλογική μνήμη και ιστορικό χρέος οι γραμματιζόμενοι καλαμαράδες της εποχής, ο πρίγκιπας της Βαυαρίας Όθων ανακηρύχθηκε απόλυτος μονάρχης της Ελλάδας και μια δεκεμβριανή παγωμένη μέρα του 1834 στρογγυλοκάθισε στον θρόνο του Κόδρου.

Με τη σύσταση του ελληνικού κράτους και με εγγύηση τις εθνικές γαίες, οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις έστειλαν και τα δώρα, δηλαδή μια ατέλειωτη σειρά δανείων, γεγονός που έκανε τους ήδη φριχτά διχασμένους Έλληνες, μέσα στον εθνικοπατριωτικό τους οίστρο, να αλληλοσπαράσσονται για το ποιος θ' αρπάξει το μεγαλύτερο μερίδιο από αυτά τα δάνεια για πάρτη του. Όσπου, σε κάποια σπάνια στιγμή φιλότιμου, προεστοί, προύχοντες, κλέφτες και αρματολοί, ενθουμούμενοι την εθνική τους ταυτότητα, έβαλαν πάνω στο ντροπιαστικό παρελθόν του διχασμού και της φαγωμάρας μια μεγάλη πέτρα και το κάλυψαν, έτσι για να μη νιώθουν τη... δυσωδία της διχόνοιας, όπως ακριβώς έκαναν και με τα κόπρανα όσοι αφόδευαν στο ύπαιθρο, στον ανήφορο των Κατσικάδικων,* στο κατοπινό Κολωνάκι.

Πάραυτα, το χρήμα συνέρρευσε άφθονο στο νεοσυσταθέν κράτος, και χαράς ευαγγέλια για όλους. Κράτος, βέβαια, δεν ήταν εκείνη την εποχή, αλλά έπρεπε σώνει και καλά να γίνει. Και κάπως τράβα από δω, τράβα από κει, δώσε από δω, πάρε από κει, έγινε στο τέλος το αφιλότιμο. Κράτος. Ευρι-

* Αποκαλούνταν «Κατσικάδικα» λόγω των μαντριών που υπήρχαν στην περιοχή. (Σ.τ.Σ.)

σκόμενο σε πλήρη χρεοκοπία από τη γέννησή του. Ως συνέπεια του γεγονότος αυτού, άρχισε αμέσως ο δίχως κομψότητα οικοδομικός οργανισμός της Αθήνας. Εκείνα τα δάνεια εγγυήθηκαν στους Έλληνες μόνιμη ευημερία και σταθερούς έρωτες, για τουλάχιστον δύο αιώνες.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

*Γ.Α.Κ. 1, φυλ. 12, 25 Φεβρουαρίου 1824
Η προικοπαράδοσις της νεονύμφου Σμαραγδής, θυγατρός
Σταματίου Σαρρή, ερχομένης εις γάμον
μετά του κυρ Δημητράκη Πρέντζα,
την οποίαν παραδίδουσιν οι γονείς αυτών...
Ελαιόδενδρα εις Λαρδοξύστην πενήντα πέντε πατρικά της,
πλησίον Μάλαμα, Μειϊμέτ Αχμέτ Εφένδη,
Μουλά Ασάν Καλέα και Ν. Σκαπέσου.*

Από το τετράδιο με τους Κώδικες, δηλαδή τα συμβόλαια,
του νοταρίου των Αθηνών Παναγή Πούλου

Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΟΣΤΩΝ

(Κάθε γενιά διαιωνίζεται στην επόμενη
μέσα από μυστικούς γενετικούς κώδικες)

Απέναντι από τα Ανάκτορα βρισκόταν το σπίτι μας μέσα σ' έναν ανθόκηπο γεμάτο μουσμουλιές, κουτσουπιές, αμυγδαλιές και οπωροφόρα, όπου τα χρώματα άλλαζαν ανάλογα με τις εποχές και τα πουλιά έφτιαχναν τις φωλιές τους στα κλαδιά των δέντρων και μας τρέλαιναν νυχθημερόν με το κελάηδημά τους. Τα ανήσυχα βράδια, από το ύψωμα του Λυκαβηττού το αγέρι, κατακυλώνοντας πάνω στους πέτρινους όγκους της πλαγιάς, έφερνε στο σπίτι μας το παράπονο των γρύλων και της κουκουβάγιας.

Το σπίτι μας λαμπύριζε στο αττικό φως. Είχε μνημειακή αρχιτεκτονική, δική του ατμόσφαιρα και αύρα μεγαλείου. Αυτή η αύρα πήγαζε από το ένδοξο παρελθόν των προγόνων μας. Ξεχώριζε στην περιοχή λόγω εντυπωσιακής καλαισθησίας, θέσης και όγκου. Είχε υπέροχη θέα στην Ακρόπολη, στον Λόφο των Νυμφών, στον Υμηττό, στον ποταμό Ιλισσό και στον Ελαιώνα, μέχρι κάτω στα Φάληρα. Από πίσω είχε λόφους, περιβόλια, αμπέλια, ρεματιές και τον ανήφορο

του Κολωνακίου,* περιοχής εξοχικής, γεμάτης μονοπάτια, βράχια, αγριόχορτα, βούρλα, λυγαριές, αγριοκάρδαμο και πεύκα. Ήταν μόνιμα ποτισμένη από δυσοσμία ξινισμένου γάλατος, τυριού και κάτουρου, γιατί εκεί είχε τα μαντριά του ο Προκόπης Τζέκος ο γιδοβοσκός, ο επονομαζόμενος Μπες, ο οποίος μάς έφερνε το γάλα κάθε πρωί, παχύ και αφρώδες, με κρέμα υποκίτρινη που άφηνε στον ουρανίσκο μια στρώση λίπους και στο στόμα μια μυστήρια επίγευση σαν όρεξη για ζωή.

Εκείνο το σπίτι έτσι το είχε θελήσει η μητέρα μου, η οποία ήταν γυναίκα κοσμογυρισμένη και είχε άποψη επί παντός επιστητού: μεγαλοπρεπές και γερό για να στεγάσει με ασφάλεια τις επόμενες γενιές. Έτσι το είχε ονειρευτεί, ερχόμενη το 1836 από την Κωνσταντινούπολη στην Αθήνα. Εκείνο το όνειρο ανέγερσης μνημειώδους μεγάρου, το πραγματοποίησε τέσσερα χρόνια αργότερα, δηλαδή το 1840, αφού πρώτα ο Γερμανός αρχιτέκτονας Φρειδερίκος Γκέρτνερ** σχεδίασε την πλατεία Ανακτόρων και χάραξε τις λεωφόρους Αμαλίας και Αθηνών-Κηφισιάς.

Το σπίτι μας, φτιαγμένο από πέτρες φερμένες από το Κα-

* Επιδημίες πανώλης, χολέρας και ευλογιάς έπλητταν συχνά την Αθήνα. Κάθε επέλαση θανατικού αντιμετωπιζόταν με παγανιστικές τελετουργίες. Οι Αθηναίοι ξόρκιζαν το κακό ως εξής: Το έθαβαν με ξόρκια στη γη και τοποθετούσαν από πάνω ένα κολονάκι για να σημαδέψουν το σημείο ταφής. Σ' έναν τέτοιο στύλο οφείλει την ονομασία της και η συνοικία του Κολωνακίου. (Σ.τ.Σ.)

** Friedrich von Gärtner (1791-1847): Γερμανός αρχιτέκτονας της Αυλής του Όθωνα. (Σ.τ.Σ.)

πανδρίτι και πράσινα μάρμαρα της Τήνου, είχε χτιστεί πάνω σε σχέδια του αρχιτέκτονα Παναγιώτη Κάλκου, ο οποίος εκείνο τον καιρό μόλις είχε επιστρέψει στην Αθήνα από το Μόναχο και είχε αρχίσει να χτίζει την πρωτεύουσα «περικαλλή και αγλαή», όπως έγραφαν για αυτόν οι σπουδαιότερες εφημερίδες της εποχής, *Αιών*, *Αθηνά* και *Ελπίς*. Το οικοπέδο, πέντε χιλιάδες πήχεις σε προνομιούχο θέση, είχε αγοραστεί μερικά χρόνια πριν προς δύομισι δραχμές τον πήχη από τον διαχειριστή της μητέρας μου, Σέργιο Βογιατζόγλου, για λογαριασμό της. Αυτός ο άντρας, στον οποίο είχαν συμβεί στραπάτσα και γι' αυτό είχε στα μάτια το χρώμα ενός αρχαίου πόνου, είχε έρθει στην Αθήνα έναν χρόνο νωρίτερα από την ίδια, δηλαδή το 1835, προκειμένου να προετοιμάσει τα πρακτικά θέματα της άφιξής της. Η ανέγερση του κτιρίου, με τους στάβλους και το αμαξοστάσιο, είχε κοστίσει επιπλέον τετρακόσιες χιλιάδες δραχμές, δίχως να λογαριάσουμε και το ποσό που ξοδεύτηκε κατόπιν για την εσωτερική διακόσμηση. Μια ολόκληρη περιουσία στοίχισε εκείνη την εποχή, αλλά η μητέρα μου δεν λογάριασε χρήματα· εξάλλου, της ανήκαν και τα διέθετε όπως επιθυμούσε.

Ο συμβολαιογράφος της μητέρας μου, Νεόφυτος Βαβύλας, στην αρχή, της είχε προτείνει προς αγορά διάφορα μέγαλα στην Αθήνα, όμως εκείνη αρνήθηκε ν' αγοράσει σπίτι παλαιό, ήδη κατοικημένο από προηγούμενους ιδιοκτήτες, διότι πίστευε πως τα σπίτια κρατούν αποτυπωμένες τις φυσιογνωμίες των ζωντανών, ακέραιες τις τελευταίες κινήσεις τους, έκθετα τα συναισθήματά τους και αξέχαστες τις έσχατες επαφές τους πριν τα εγκαταλείψουν.

Το σπίτι μας ήταν τρίπατο, με αίθουσες υποδοχής, καπνιστήριο και βιβλιοθήκη. Είχε σε όλα τα δωμάτια δρύινα πατώματα, διαζώματα, μετόπες και διακοσμημένες οροφές με ζωγραφικό διάκοσμο από σκηνές εμπνευσμένες από τους αγώνες του '21, φιλοτεχνημένες, σύμφωνα με την πομπηιανή τεχνοτροπία, από τον ξακουστό Ναπολιτάνο ζωγράφο Τσίρο Εσπόζιτο. Ο μαέστρος κατέφθασε με τους δυο βοηθούς του κατευθείαν από τη Νάπολη, με το πλοίο της γραμμής, μια μέρα του Ιουλίου του 1840 με υπερβολική ηλιοφάνεια, κατά την οποία ως και οι σκιές έπαιρναν φωτιά από τη ζέστη, γιατί η μεσογειακή ηλιοφάνεια στην Ελλάδα ανατρέπει όλους τους κανόνες της φυσικής και βιώνεται εντονότερα μέσα από εκτυφλωτικά χρώματα της φύσης και μεθυστικά αρώματα της γης.

Οι θορυβώδεις Ναπολιτάνοι, μαζί με τα εργαλεία και τα σύνεργά τους, έφεραν τα μαντολίνα τους, τις προλήψεις τους κι ένα ρεύμα ζωτικής ενέργειας θεραπευτικού χαρακτήρα. Φιλοξενήθηκαν από τη μητέρα μου στο νοικιασμένο σπίτι της Πλάκας, σ' αυτό όπου έμενε η ίδια εκείνη την εποχή μέχρι να αποπερατωθεί το υπό κατασκευήν μέγαρο, και για σχεδόν έναν χρόνο αναστάτωσαν την Αθήνα με τα καπρίτσια, τους έρωτες και τα τραγούδια τους. Οι Ναπολιτάνοι περιέργως έβλεπαν όσα οι άλλοι δεν μπορούσαν να δουν και άκουγαν όσα οι υπόλοιποι δεν μπορούσαν ν' ακούσουν. Πράγματα, δηλαδή, σιωπηρώς ανησυχητικά, τα οποία εξουθένωναν τον ανίδεο περίγυρο στον μικρόκοσμό του.

Καθημερινά τριγύριζαν στους μαχαλάδες της Πλάκας προκειμένου να καταγράψουν τις σκηνές του δρόμου και να

συναπαντηθούν με τους εναπομείναντες πρωταγωνιστές της Ανεξαρτησίας, πολεμιστές της ελευθερίας, επώνυμους και ανώνυμους, επιζήσαντες με μόνιμες αναπηρίες, ένα χέρι, ένα πόδι, δυο δάχτυλα, ένα μάτι, με όσους έμεναν εκείνη την εποχή στην Αθήνα και είχαν προφτάσει να μυθοποιηθούν στη συνείδηση του ελληνικού λαού. Ο Ναπολιτάνος αρχιμάστορας επιθυμούσε πρώτα να τους μελετήσει στο σύνολό τους και κατόπιν να τους αποτυπώσει πάνω στις οροφές του σπιτιού μας, καθιστώντας τους αθάνατους στους αιώνες που θ' ακολουθούσαν. Τα βράδια με την πανσέληνο οι Ναπολιτάνοι ξημερώνονταν στην Ακρόπολη προκειμένου να θαυμάσουν τα χρώματα της ανατολής από ψηλά, αλλά και ν' απολαύσουν, όπως διατείνονταν, τον θρήνο της κουκουβάγιας και τα χορευτικά πετάγματα των βραχοκιρκινεζιών,* καθώς εκείνη την εποχή οι κουκουβάγιες και τα κιρκινέζια αφθονούσαν στον Βράχο της Ακροπόλεως. Αυτές ήταν συμπεριφορές άκρως ακαταλαβίστικες και γι' αυτό ανησυχητικές, οι οποίες εγκυμονούσαν δυσάρεστες εκπλήξεις, επέμενε η Μπεμπέκα, αλλά κανένας δεν έδινε σημασία στη θεία.

Οι σαματατζήδες Ναπολιτάνοι δούλευαν δίχως ωράριο, μέρα καθώς το φως πορευόταν εντός του μεγάρου διαμέσου των παραθύρων, αλλά και νύχτα υπό το φως δεκάδων κεριών, για να συλλάβουν, όπως διατείνονταν, το αόρατο με τις μυστήριες λειτουργίες του και ν' αναπαραστήσουν στις λεπτομέρειές του το ελληνικό ολοκαύτωμα του '21 και την ευγένεια της φυλής. Με το καλλιτεχνικό τους ένστικτο, ευ-

* Είδος γερακιού, χαρακτηριστικό της περιοχής. (Σ.τ.Σ.)

τυχώς γρήγορα κατανόησαν ότι το ναπολιτάνικο μπαρόκ, στο οποίο ήταν εξειδικευμένοι, δεν είχε καμία σχέση με την Ελληνική Επανάσταση και το αίμα της. Στο τέλος, με απaráμιλλη μαστοριά και το απαιτούμενο πνεύμα οικονομίας, κατόρθωσαν να περιοριστούν στα ουσιώδη και να συγκεράσουν την πομπηιανή τεχνοτροπία με τους κανόνες του ελληνικού κλασικισμού, δίνοντας στις οροφωγραφίες του σπιτιού μας μυθική διάσταση.

Σχεδόν έναν χρόνο μετά την άφιξή τους και αφού είχαν εξαντλήσει την υπομονή όλων στο σπίτι, κάποιο πρωινό ενός επισπεύδοντος φθινοπώρου με αναποφάσιστο ορίζοντα, γεμάτο σύννεφα που έμοιαζαν με προβατίνες γκαστρωμένες, και σε μια ομήγυρη αποτελούμενη από την ιδιοκτήτρια, φίλους της οικογένειας, παρατρεχάμενους και περίεργους, παρέδωσαν το αριστούργημά τους, έργο υψηλής αισθητικής κατά γενική ομολογία. Αργότερα, στο σμίλημα του χρόνου, εκείνες οι οροφωγραφίες θα θεωρούνταν από τους ειδήμονες ως ένα από τα ωραιότερα δείγματα αθηναϊκού μεγαλείου. Άρχισαν τότε όλοι οι παρευρισκόμενοι στα αποκαλυπτήρια να κλαίνε από συγκίνηση. Αν κάποιος άσχετος έμπαινε στο μέγαρο εκείνη τη στιγμή, θα νόμιζε πως ήταν έτοιμοι ναθάψουν πεθαμένο.

Τα δωμάτια του μεγάρου ήταν μεγάλα και υποβλητικά. Υπήρχαν ακόμα και λουτρά με είδη υγιεινής φερμένα από το εξωτερικό, αλλά και αποχωρητήρια, γεγονός που, όταν μαθεύτηκε στην Αθήνα, προκάλεσε σταυροκοπήματα και σχόλια τύπου: «Αγύρευτα να 'ναι». Βλέπετε, οι περισσότεροι Αθηναίοι, εκείνη την εποχή και όχι μόνο, θεωρούσαν το λου-

τρό αντιχριστιανικό. Οι λέξεις «λουτρό» και «καθαριότητα» εξέλειπαν από το λεξιλόγιό τους, σαν να ανήκαν σε κάποια άγνωστη γλώσσα. Με εκείνα τα ξενόφερτα καμώματα της μητέρας μου, αυτά των γλωσσομαθών, όπως έλεγαν οι Αθηναίοι, δηλαδή με τους απόπατους, λίγο έλειψε να τη χαρακτηρίσουν οι επιτήδειοι ως πόρνη! Μπορεί και να το έκαναν, αλλά η ίδια να μην το έμαθε ποτέ. Εξάλλου, της έσουρναν ένα σωρό κακίες πολύ χειρότερες, σ' αυτό θα έδινε σημασία; Εδώ, όταν χτίζονταν τα Ανάκτορα, ολόκληρος λαός ξεσηκώθηκε μόλις κυκλοφόρησε η είδηση ότι θα κατασκευάζονταν τ' αποχωρητήρια στο εσωτερικό του κτιρίου και όχι στο ύπαιθρο, όπως ήταν το σύνηθες, γεγονός που θεωρήθηκε εντελώς ταπεινωτικό. «Μια βεβήλωση του ιερού χώρου των Βασιλικών Ανακτόρων!» σχολίασαν και οι εφημερίδες της εποχής. Ήταν τόσο βίαιος ο ξεσηκωμός των ενάρετων Αθηναίων, με συγκεντρώσεις και συλλαλητήρια, ώστε οι αρχιτέκτονες αναγκάστηκαν, τελικά, να ενδώσουν στην οργή του λαού και να φτιάξουν τους απόπατους στους κήπους των Ανακτόρων. Κρυφά, όμως, και σε απόμερο σημείο εντός του Παλατιού, έφτιαξαν ένα μοναδικό αποχωρητήριο, παρά τα ενενήντα δύο δωμάτιά του. Τώρα, τι θα συνέβαινε αν, παρ' ελπίδα, έπιανε τους ενοίκους μια ομαδική διάρροια...

Στο δικό μας σπίτι όλα είχαν σχεδιαστεί με σκοπιμότητα. Τίποτα δεν έλειπε. Τίποτα δεν περίσσευε. Το καθετί ήταν προσεγμένο στη λεπτομέρειά του, ιδίως η αίθουσα υποδοχής και η ιδιαίτερη αίθουσα όπλων και τροπαίων από χρόνους παμπάλαιους. Αυτή η συγκεκριμένη ήταν το καμάρι της μητέρας μου. Σ' εκείνη την αίθουσα, από την οροφή της

οποίας έσταζαν φωτιά και αίμα των γενναίων οι θάνατοι, όπως ακριβώς τους είχε απεικονίσει ο Ναπολιτάνος αρχιμάστορας, οι τοίχοι ήταν στολισμένοι με τα όπλα τα χρησιμοποιηθέντα από τους παππούδες μου στα χρόνια της Επανάστασης του '21: αργυροποίκιλτες πιστόλες, σπάθες, παλάσκες με την ημισέληνο χαραγμένη, γιαταγάνια, μπαρουτόβερρες, περίτεχνα μεδουλάρια.* Όλα εκείνα τα όπλα, που είχαν προστατευτεί από τη φθορά του χρόνου, πλήρως λειτουργικά, ακόμα και με φρέσκια τη μυρωδιά μπαρουτιού πάνω τους, ήταν σύμβολα αγώνων, κύρους και κοινωνικής καταξίωσης της οικογένειάς μας. Η μητέρα μου τα λάτρευε σαν ιερά λείψανα.

Όταν μπήκαν τα θεμέλια του μεγάρου, σφάχτηκε κόκορας κατά το έθιμο, παρότι η μητέρα μου ήταν ενάντια σε τέτοιες βάρβαρες συνήθειες. Ενέδωσε όμως κατά το πώς το ζητούσαν οι χτίστες και ο περίγυρος, προκειμένου να μην προκαλέσει περισσότερο την κοινή γνώμη. Ο κουμανταδόρος του σπιτιού, ο Μπάμπης Τζίτζικας, ανέλαβε το φονικό, αλλά δεν κατάφερε να φονεύσει το πουλερικό με μια μπαλταδιά. Εκείνο ξέφυγε από τα χέρια του, μέσα στα αίματα και με τον λαιμό κρεμάμενο, και άρχισε να τρέχει στα πέριξ με κακαρίσματα βοήθειας, μέχρι που έπεσε ξερό και ο κουμανταδόρος έβαλε τέλος στην αγωνία του. Κάποιοι είπαν κατόπιν πως στοίχειωσε η περιοχή από το βασάνισμα του πουλιού. Ακόμα και τώρα, ύστερα από τόσα χρόνια, υπάρχουν ευφάνταστοι Αθηναίοι, περαστικοί από τη γειτονιά, που

* Μεδουλάριο: Θήκη με μεδούλι για τη λίπανση των όπλων. (Σ.τ.Σ.)

ισχυρίζονται ότι το σούρουπο ακούνε κακαρίσματα, ενώ δεν υπάρχουν πια πουθενά κοτέτσια με πουλερικά.

Οι δηλητηριώδεις γλώσσες των ρουφιάνων της Αθήνας έβρισκαν το σπίτι μας μελαγχολικό και απόμακρο. «Άκρη Θεού», έλεγαν με απαξίωση, παρότι στην περιοχή είχαν ήδη αρχίσει να κτίζονται πολλά από τα μετέπειτα εμβληματικά κτίρια της Αθήνας, τα οποία στο μέλλον θα σημάδευαν την πρωτεύουσα με τον νεοελληνικό ρυθμό τους. Απόμακρη και υπεροπτική χαρακτήριζαν και τη μητέρα μου κάποιοι Αθηναίοι, ενώ στην ουσία ήταν μια εξαιρετικά εκλεπτυσμένη γυναίκα. Τόνιζε με την ωραία παρουσία της την αισθητική του χώρου. Οποιοδήποτε χώρου. Βέβαια, κάτι το ξενικό το είχε, μαζί με μια περίεργη αυταρέσκεια, δίχως ίχνος επίδειξης όμως, η οποία μάλλον προερχόταν από το ότι είχε ζήσει είκοσι χρόνια εκτός Ελλάδος και είχε συναναστραφεί κόσμο ξένο, κόσμο από την Ευρώπη. Δεν την είχε πτοήσει ο εκπατρισμός. Την είχε περισσότερο ωφελήσει, θα έλεγα. Σε όσους κακόβουλους Αθηναίους τη ρωτούσαν ειρωνικά γιατί δεν παρέμεινε στο εξωτερικό και συγκεκριμένα στην Κωνσταντινούπολη, αφού τόσο της άρεσε, εκείνη απαντούσε πως στην Ελλάδα βρίσκονταν όλα όσα είχε αγαπήσει και ακόμα αγαπούσε. Τους αποστόμωνε.

Έμοιαζε πρόσωπο από την ελληνική μυθολογία η μητέρα μου. Ελληνίδα ήταν, εξάλλου, από γέννα, από προγόνους, από πεποίθηση. Πίστευε πως όποιος γεννηθεί Έλληνας μένει πάντα Έλληνας, όπου κι αν ζήσει, όπου κι αν βρεθεί, ακόμα και στα πέρατα της οικουμένης. Την Ελλάδα την έφερε μέσα της ως αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητάς της. Ει-

δικά την Αθήνα. Μια Αθήνα που την είχε δει να γεννιέται, να μεγαλώνει, να ερωτεύεται, να φεύγει και να επιστρέφει πάλι, ύστερα από είκοσι χρόνια, εκδικήτρια-τιμωρός όσων την είχαν βλάψει.

Βέβαια, για να είμαι ειλικρινής, ήταν αντισυμβατική και ιδιόρρυθμη για την εποχή της. Δεν λάμβανε μέρος στους χορούς του Παλατιού. Σπανίως συναναστρεφόταν την αριστοκρατία της Αθήνας, στην οποία ανήκε και η ίδια, εξάλλου. Σπανίως συμμετείχε στην κοινωνική ζωή της πρωτεύουσας, γι' αυτό και οι εκπρόσωποι της τάξης μας έλεγαν πολλά εις βάρος της. Η μητέρα μου είχε τις δικές της φίλες και ακολουθούσε διαφορετικό τρόπο ζωής από αυτόν των επώνυμων Αθηναίων. Εκείνοι δεν της το συγχώρησαν ποτέ.

Το μεγάλο πάθος της μητέρας μου ήταν η ιππασία. Υπήρξε η τέλεια αμαζόνα της Αθήνας. Έμεινε ονομαστή στην ιστορία της πόλης για την ικανότητα, τη λυγεράδα και το στυλ της. Έκανε πολύωρους περιπάτους πάνω στο άλογό της, πάντα όμως συνοδευόμενη από τον Μπάμπη Τζίτζικα, πρώην αγωγιάτη και γνώστη Αθηνών, Πειραιώς και περιχώρων. Ένωθε ασφαλής με την παρουσία του, κι ας γκρίνιαζε με την επιμονή του να την κατασκοπεύει στις βόλτες της και να μην την αφήνει ελεύθερη να κάνει του κεφαλιού της. Της άρεσε ο Τζίτζικας. Είχαν οι δυο τους κοινά ενδιαφέροντα: τ' άλογα και την ιππασία. Τον συμπαθούσε. Γι' αυτό και, μετά την αποπεράτωση του μεγάρου, τον αναβάθμισε σε άνθρωπο εμπιστοσύνης της για όλες τις δουλειές, προπαντός αυτές που απαιτούσαν χωροταξική γνώση και πονηριά αλεπούς. Στο τέλος, τον έχρισε γενικό κουμανταδόρο του σπιτιού μας.

Η ίδια πολύ επιθυμούσε να λάβει μέρος και στον ιππόδρομο, χώρο όπου συναγωνίζονταν Έλληνες και ξένοι ιππείς, αλλά εκείνη την εποχή η συμμετοχή γυναικών ήταν απαγορευμένη.

Όμως, επιπλέον υπήρχε και κάτι παράξενο στη μητέρα μου, κάτι που εκείνα τα χρόνια δεν μπορούσα να κατανοήσω και που όσα διαισθανόμουν για εκείνη δεν τολμούσα να τα κατονομάσω. Καταρχάς, είχε έναν δικό της τρόπο να κάνει το αφύσικο να φαίνεται φυσιολογικό. Είχε αυτή την ήσυχη, ήρεμη προσωπικότητα, ίσως λίγο μελαγχολική, και ακόμα κι όταν δεν επενέβαινε στο περιβάλλον της ή δεν συμμετείχε στις συζητήσεις του περίγυρου, μπορούσε ν' αλλάξει τη διάθεση όλων γύρω της με τη σιωπή της. Νομίζω πως κανένας δεν καταλάβαινε καλύτερα από τη μητέρα μου τη δύναμη της σιωπής. Λες και όσα ένιωθε δεν χωρούσαν σε λόγια. Περιορισμένη σε ανεπαίσθητες κινήσεις, έμοιαζε σαν να δήλωνε την άκρα περιφρόνησή της στα εγκόσμια. Δεν ήταν όμως έτσι.

Καθώς μεγάλωνα, σκοπός της έγινε να με διδάξει να κατανιώ και να δέχομαι τη ζωή όπως έρχεται –ένας τρόπος αυτοπροστασίας κατά τη γνώμη της–, αν, παρ' ελπίδα, αργότερα θα χρειαζόταν ν' αντιμετωπίσω δυστυχίες. Δυστυχίες η ίδια είχε αντιμετωπίσει πολλές και ποικίλες, γι' αυτό κατά βάθος πίστευε πως η ευτυχία ήταν ένα μέρος, ένας τόπος τον οποίο στην ουσία ποτέ δεν είχε επισκεφτεί η ίδια. Κι όμως, είχε βιώσει δυο μεγάλους έρωτες, δυο μεγάλες ευτυχίες, μου είχε εκμυστηρευτεί η απaráμιλλη και γνώστρια παντός επισητού φιλενάδα της μητέρας μου και νονά μου, Κοραλία

Βογιατζόγλου. Για αυτή τη γυναίκα οι Αθηναίοι είχαν διχασμένη γνώμη. Άλλοι πίστευαν πως έκρυβε μειονεκτήματα, αποτυχίες, μυστικά αφανέρωτα και πως ήταν διάολος μεταμορφωμένος. Και κάποιοι άλλοι πίστευαν πως ήταν μια αγία. Γνώμες και οι δυο επικίνδυνες για την εποχή, απειλητικές σαν τον χρόνο που περνάει. Αυτή η ανεπανάληπτη Αθηναία, η οποία στα νιάτα της υπήρξε η πιο πολυσυζητημένη λοκαλντιέρα της Αθήνας, λες και είχε κάνει συμφωνία με τον Θεό, ήξερε μικρά κόλπα για να επιβιώνει μια γυναίκα στον μονοκόμματο κόσμο των αντρών.

Για αυτές λοιπόν τις «ευτυχίες» η μητέρα μου δεν μιλούσε ποτέ, παρότι τη δεύτερη «ευτυχία» τη βίωνε σε χρόνο ενεστώτα με τον πατέρα μου. Ίσως την πρώτη την είχε λησμονήσει, παρότι της είχε αφήσει ενθύμιο ολοζώντανο έναν γιο, τον ετεροθαλή αδελφό μου τον Τούρκο –εξαιρετικό δείγμα ανδρός, υποστήριζε η Φάτιμα Καραόγλαν, η οικονόμος του μεγάρου–, ο οποίος είχε γεννηθεί, είχε μεγαλώσει και ζούσε στην Κωνσταντινούπολη. Τον γνώρισα πολύ αργότερα...

Υπάρχουν κάτι στιγμές έσχατες, που αλλάζουν τη ζωή. Όχι μόνο τη δική σου, αλλά και όσων βρίσκονται γύρω σου. Και υπαίτιος είσαι εσύ. Κατόπιν, τίποτα δεν μπορεί να είναι το ίδιο.

Η κρίση που ξεσπά στο πολιτικό μέτωπο της Ελλάδας του 1843 και συνεχίζεται στα επόμενα χρόνια εισβάλλει και στην προσωπική ζωή μιας σπουδαίας οικογένειας της μετεπαναστατικής Αθήνας, με αποτέλεσμα η απόγονος Ελισάβετ Δούκα, φιγούρα ακριβοθώρητη, διάφανη όπως το υγρό στοιχείο, που είχε τη δύναμη με την αφτιασίδωτη ποιότητά της να βγάξει τους Αθηναίους από την καθημερινότητα, διχασμένη ερωτικά, να υποπέσει σε ένα μεγάλο «λάθος» το οποίο σημαδεύει ανεξίτηλα και με τραγικές συνέπειες τη ζωή πολλών προσώπων...

Η Φιλομήλα Λαπατά, με πρόθεση κοινωνικής ακτινοσκόπησης και με επιμέρους ήρωες που έχουν λόγο, αναπαριστά μια γραβούρα της Αθήνας του 1840-1875 σε ένα αυτοτελές, πολυπρόσωπο, απολαυστικό και απρόβλεπτο μυθιστόρημα πάνω στον διχασμό: εσωτερικό, πολιτικό, ερωτικό. Υπαρξιακοί προβληματισμοί, ηθικά διλήμματα και η αιώνια πάλη του Καλού με το Κακό γύρω από τις έννοιες της ταυτότητας, της πατρίδας και της οικογένειας. Επιμέρους γεγονότα που δένουν με την κεντρική ιστορία, ευρηματική πλοκή και φαντασμαγορικοί χαρακτήρες, ελαττωματικοί καλοί και χαρισματικοί κακοί συνθέτουν το δεύτερο μυθιστόρημα της ιστορικής τριλογίας ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ΔΕΙΤΕ ΕΔΩ ΚΡΙΤΙΚΕΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ISBN: 978-618-01-2610-5

9 786180 126105

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 21796

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η